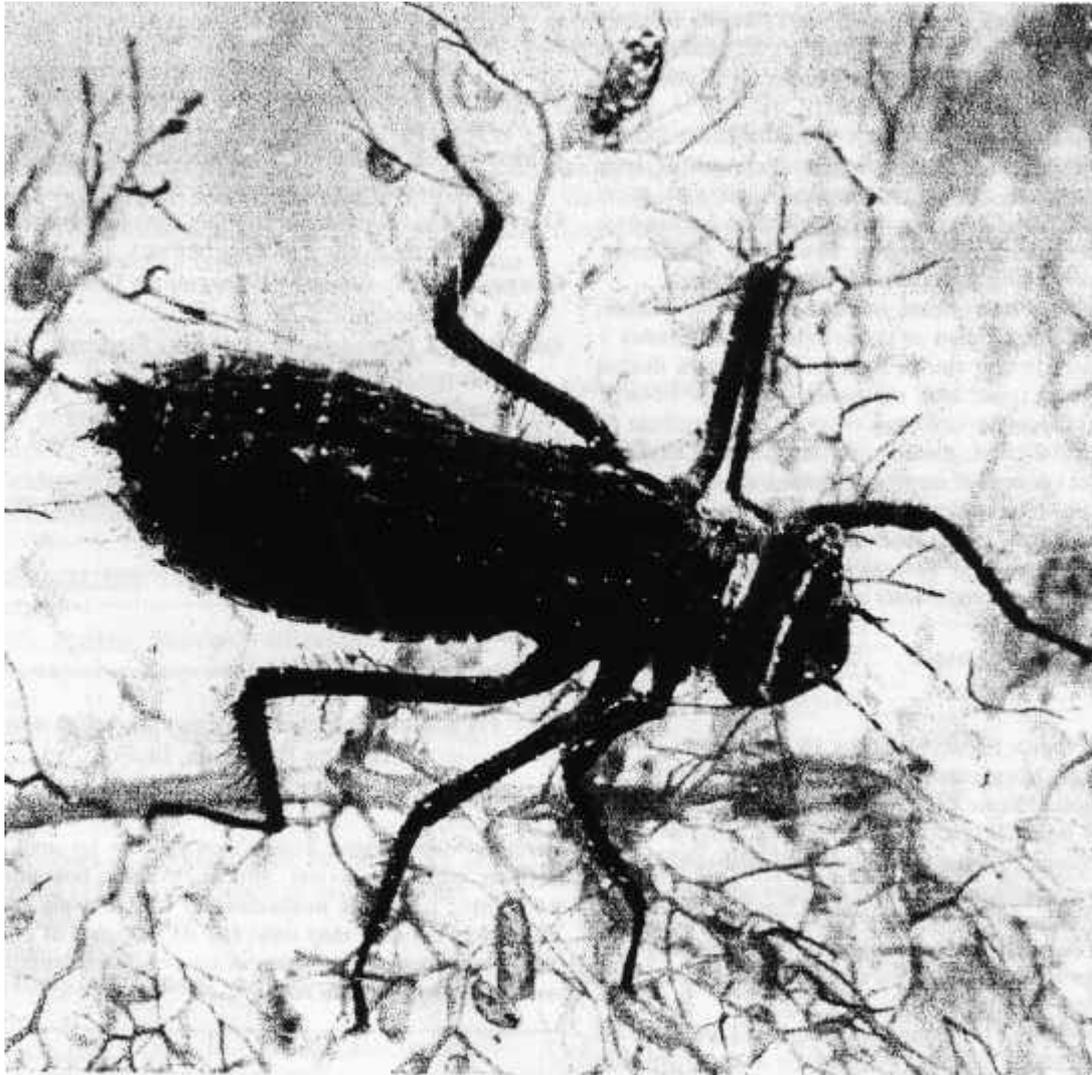

Nordisk
ODONATOLOGISK
FORUM

NYHETSBREV

Vol. 4, No. 1

Mai 1998

FRA INNHOLDET:

*Välkommen till Jyvaskylä, Finland 26.-28.juni 1998 *Nyt fra Danmark 1997 *Nya landskapsfynd i Sverige *Sympetrum "*nigrescens*" funnet i Sverige *Värmebeteende hos ängstrollsländor Sympetrum i Sverige *Utbredelsen av odonateri Finnmark, Nord-Norge **Calopteryx virgo* og *Leucorrhinia rubicunda* funnet i Møre og Romsdal **Leucorrhinia pectoralis* funnet i Hordaland, Vest-Norge *Øyestikkere i Østfold, status 1997 *Øyestikkere i Møre og Romsdal, status 1997 med rød liste *Småstykker

Nordisk Odonatologisk Forum

(Stiftet 18. Juni 1994)

Nyhetsbrev

Vol.4, No. 1

Mai 1998

Nordic Odonatological Society Newsletter Vol. 4, No. 1, May 1998

ISSN 0808-2464

Redigert av

Hans Olsvik, N-6598 Foldfjorden, telefon (& fax): (+47) 71 64 52 94, epost: olsvikha@online.no
Bjørn Petter Løfall, Åslivn. 20B, N1890 Rakkestad, telefon
arb.: (+47) 69 22 11 11, privat (+47) 69 22 18 71

INNHold

Årets sommertreff arrangeres i Jvaskylä siste helgen i juni, og jeg håper mange benytter sjansen i år, ettersom det ikke ble noe sommermøte i fjor. Neste sommer får vi prøve å få til et treff i Norge igjen.

Takket være velvillig annonsøstøtte fra Peder Skou i Apollo Books har vi klart å finansiere utsendingen av årets nyhetsbrev. Fjorårets avlyste sommertreff har vist at vi dessverre blir nødt til å finne en mer stabil måte å finansiere nyhetsbrevet på, nemlig innføring av kontingent. Beklagelig, men dessverre nødvendig. Mer om dette på nest siste side.

1997 ga flere interessante Odonata-funn i vårt område, med førstefunnet for Norden av *Sympetrum fonscolombi* i Sverige som kanskje den største nyheten. I Danmark dukket *Anax imperator* opp igjen, etter en sesong uten funn. I Norge ble den eneste tidligere påviste arten vi ikke klarte gjenfinne på 1970-, 80- og 1990-tallet, endelig påvist på nytt, *Orthetrum cancellatum*. Det var også et meget bra *Synipetrum*-år.

Her på Nordvestlandet i Norge har vi hatt en tidlig og tørr vår så langt. Isen på lavlandsvatna forsvant i løpet av mars, og de første larvene av *Somatochlora arctica* ble funnet i slutten av mars. De fleste andre arter er også i aktivitet nå midt i april. Ila en fin sesong!

Beste hilsener fra Hans

Nordisk Odonatologisk Forum ble stiftet 18. juni 1994 i Rakkestad, Østfold, Norge, under det første nordiske treff for odonat-interesserte. *Nordic Odotiaiological was founded in 1994 in Rakkestad, Norway.*

Nordisk Odonatologisk Forum er en uformell organisasjon for kontakt mellom odonat-interesserte, fagfolk og amatører, i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. *Nordic Odonatological Society is an informal society for contact between Odonata-interested, amateurs and scientists in the nordic countries.*

Nordisk Odonatologisk Forum har som intensjon å arrangere årlige treff, alternerende mellom landene, samt å utgi et årlig nyhetsbrev. *Nordic Odonatological Society seeks to arrange yearly meetings, alternating between the rouniries, and to edit a yearly newsletter.*

Nordisk Odonatologisk Forum har som målsetning å arbeide for å fremme kunnskapen om odonater på alle områder. *Nordic Odotiaiological Society wants to promote all kinds of knowledge on Odonata.*

Bagge, P. Välkomment ill det 4. nordiska Odonata-mötet, Konnevesi, Jvaskylä och Finland 26.-28.juni 1998	s.3
Nielsen, O.F. Guldsmede-nyt fra Danmark 1997	s.4
Ivarsson, T. Några nya landskapsfynd av trollsländor i Sverige	s.5
Ivarsson, T. "- <i>Sympetrum nigrescens</i> " funnen i Sverige	s.6
Ivarsson T. Notis om värmebeteende hos, ängs-trollsländor (<i>Sympetrum</i>) i Sverige.....	s.7
Olsvik, H. <i>Calopteryx virgo</i> og <i>Leucorrhinia rubicunda</i> i Møre & Romsdal, Vest-Norge	s.8
Saugestad, T <i>Leucorrhinia pectoralis</i> funnet i Hordaland, Vest-Norge	s.9
Olsvik, H. Utbredelse av odonater i Finnmark, Nord-Norge....	s.10
--- Småstykker	s.13
Løfall, B.P. Litt om øyestikkeseongen 1997 i Østfold	s.14
Olsvik, H. Øyestikkere i Møre & Romsdal, status etter 1997-sesongen, med rød liste	s.16
--- Småstykker	s.18
--- Adresseliste	s.19

Forsidebildet viser en larve av- *Cordulia aenea*
Foto Ove Bergersen, BioFoto.

Nordisk Odonatologisk Forum's nyhetsbrev tar imot all slags stoff om odonater, notiser, artikler, nyheter, bokomtaler, turreferat etc., for speile medlemmenes interesser og arbeidsfelt. Alle bidrag tas imot med takk! Har du mulighet til å sende ditt bidrag via e-mail, eller i form av en diskett i tillegg til utskrift av tekst, er det bra, men ikke et krav.

Kontingent

NOK 50,- pr. år. Sendes til Nordisk Odonatologisk Forum (Nordic Odonatological Society), c/o Hans Olsvik, N-6598 Foldfjorden, Nora (Norway). Giro: 4111 4,3 37119.
Kontingent for inntil tre år kan betales på en gang, for å redusere dine bank-kostnader. (Annual membership-fee is NOK -50,-. Use the address and giroaccount seen above. We accept payment for max. three years, an opportunity for you to save some bank-costs.)

Odonata: øyestikker - trollslända - guldsmed - sudenkorennot - drekafluga

Välkommen till det 4. nordiska Odonata-mötet, Konnevesi, Jyväskylä och Finland 26-28.juni '98!

Pauli Bagge

Summary

Bagge, Pauli 1998. Welcome to the fourth nordic meeting for odonatologists at Konnevesi, Jyväskylä, Finland June, 26-28th 1998! Nord Odonat.Soc.News. 4(1): 3. The meeting is arranged at and in the area of Konnevesi research station, University of Jyväskylä, ca 70 km NE of Jyväskylä city-, and ca -50 km from the airport. Local fauna will be presented both in field and by- lectures of local researchers. P. Bagge, University Jyväskylä, Dept. of Biol. and Environm. Science, University of Jyväskylä, P.O.Box 35, FIN-40351 Jyväskylä, Finland

Det fjärde mötet av nordiska odonatforskare äger rum 26.-28.6.1998 på Konnevesi forskningsstation som ligger ca. 70 km nordost från staden Jyväskylä och ca. -50 km från flygfältet (karta). Forskningsstationen tillhör den biologiske institutionen i Jyväskylä Universitet som sköter praktiska arrangemang,

Pris för mat och övernattnig (egna lakan) är ca. 100mk/dygn, tillsammans ca. 250finska mark. Välkommen till en odonatträff och till Konnevesi! Tervetuloa sudenkorentopäiville Konnevedelle!

Pauli Bagge

Det preliminära programmet för dagarna är följande:

Fredag 26.6. ankomst, inskrivning, betalning före kl. 15 (kansliet stängs!)

kl. 17-18 Middag (20 mk)

kl. 18-20 Välkomsträff, föredrag, dia + videoutvisningar

Lokala:

Korkeamäki, Esa: Local extinctions of dragonflies, c. Finland

Rantala, Markus: Seasonal variation in size and fluctuating asymmetry of *Calopteryx virgo*.

Andra: önskas!

Kl. 20 -> bastu, bad (egna handdukar), kvällsbit (12 mk)

Lördag 27.6.

kl. 8-9 Frukost (12 mk)

kl. 9-16 Excursioner till Odonatlokaler, behandlingen av materialet (11.30-12.30 lunch på stationen eller annorstädes)

kl. 16-17 Middag (20 mk)

kl. 17-20 Föredrag och di skurssioner Lokala:

Suhonen, Jukka: Intra- and interspecific compact- of territorial males of *Calopteryx virgo*

IImonen, Jari: Competition and predation of lotic Odonate-larvae

Andra: önskas!

kl. 20-> Bastu, bad, kvällsbit

Söndag 28.6.

kl. 8-9 Frukost

kl. 9-11.30 Excursioner

kl. 11.30-12.30 Lunch (20 mk), kan flyttas senare?

Avslutning på eftermiddagen.

Påmeldingregistrering til:

Prof. Pauli Bagge

Dept. of Biol. and Environm. Science,

University of Jyväskylä,

P.O.Box 35,

FIN-40351 Jyväskylä

Finland.

Tel.: +358 14-601 211,

fax: +358-14-602 321,

e-mail: falck@ju.fi

Guldsmede-nyt fra Danmark 1997

Ole Fogh Nielsen

Summary.

Nielsen, O. F. 1998. Dragonfy-news from Denmark 1997. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 4(1): 4

Anax imperator seems to be established in southwestern Jylland as it was found three places also in 1997. A good population of *Somatochlora arctica* was discovered near Ry, the second recent danish record. *Aeshna viridis* was found in good numbers at Sjælland and also at Tøndermarsken, southwestern Denmark. *Nehalennia speciosa* was found this year also at the single known locality at Sjælland. *Aeshna mixta* has occurred outside the normal distribution area and probably all over the country in the 1996 and '97 seasons. *Lestes dryas* and *Sympetrum flaveolum* both had a very good season in 1997, as well as many of the more common species. Ole Fogh Nielsen, Søkildevvej 87, DK-8680 Ry, Denmark

Sommeren 1997 var varm og solrig i Danmark, og generelt var det en rigtig godt guldsmede-år med mange spændende fund og iagttagelser.

Anax imperator blev fundet mindst 3 steder i det sydvestjyske udbredelsesområde i august. Den er nu registreret i 1994, 1995 (ikke set i 1996) og 1997 på en række forskellige lokaliteter, og der er vist ingen tvivl om, at vi i disse år har en fast bestand i området (Nielsen 1994, 1995). Jeg håber, det vil lykkes at finde larver eller exuvier i forsommeren/sommeren 1998. Vi bør iøvrigt lede efter arten andre steder i Syddanmark.

Somatochlora arctica blev fundet ved en stor hedemose nær Ry i Midtjylland, og antallet af guldsmede fra dette område er hermed oppe på 35 (Nielsen 1997). Der blev set adskillige hanner og hunner i slutningen af juli og begyndelsen af august, og det kunde se ud som om, at arten er veletableret og har levet på lokaliteten i lang tid. *S. arctica* er i Danmark ellers kun fundet for mange år tilbage i enkelte eksemplarer ved Silkeborg (ca 10 km nord for det nye fundsted). Der er desuden et enkelt nyere fund i Sydjylland.

Aeshna viridis blev fundet i pænt tal i det Nordsjællandske udbredelsesområde. Den blev desuden set i stort tal i Tøndermarsken i den sydvestlige del af Danmark. Her flyver arten ved næringsrige grøfter og kanaler i det åbne, ofte forblæste marklandskab.

Nehalennia speciosa findes i Danmark kun på en enkelt lille lokalitet i Nordsjælland, hvor den dog forekommer i stort tal. Den blev også registreret i 1997.

En række mere almindelige arter har de senere sæsoner oprådt i større tal og været væsentlig mere udbredte i landet end normalt.

Det gælder f.eks. *Aeshna mixta* der først og fremmest lever i de sydlige egne af landet. Både i 1996 og i 1997 har den imidlertid oprådt mange steder uden for sit normale udbredelsesområde, og arten har i disse år sandsynligvis kunnet findes i hele Danmark.

Desuden har flere forholdsvis lokale guldsmede, bl.a. *Lestes dryas* og *Sympetrum flaveolum* haft udbredelsesår. Begge arter blev i 1997 fundet på mange nye lokaliteter, bl.a. i Ry-området.

Også mange almindelige arter har fløjet i større tal end det normalt er tilfældet, og som nævnt har sommeren 1997 været et godt år med masser af liv ved søerne og vandløbene.

Referanser

Nielsen, O. F. 1994. *Anax imperator* - ny dansk guldsmede (Odonata, Aeshnidae). **Ent.Medd.** 62: 97-99.

Nielsen, O. F. 1995. *Anax imperator* fundet igen i den syd-vestlige del af Danmark (Odonata, Aeshnidae). **Ent.Medd.** 62: 97-99.

Nielsen, O. F. 1997. Ry-egnens guldsmede. **Nord. Odonat.Soc.Newsl.** 3(1): 14.

Ole Fogh Nielsen:

"De danske guldsmede"

Rigt illustreret håndbog om Danmarks guldsmede (52 arter) med beskrivelser af arternes udseende, biologi, adfærd og livshistorie. Desuden en grundig gennemgang af de forskellige guldsmedes levesteder og eventuelle trusler mod disse. Bestemmelsesnøgler til både imagos og voksne larver/tomme larvehuder. Ca. 225 stregtegninger og ca. 225 farvefotos, der viser alle arterne samt deres levesteder. Sidetal 272.

Bogen, der udkommer efteråret 1998, kan bestilles hos:

APOLLO BOOKS,

Kirkeby Sand 19,

DK5771 Stenstrup,

Danmark.

Tlf.: +45 62 26 37 37,

fax: +45 62 26 37 80.

Några nya landskapsfynd av trolsländor i Sverige

Tobias Ivarsson

Summary

Ivarsson I 1998. Some new distributional records of Swedish dragonflies Nord.Odonat.Soc.Newsl. 4(1): 5.

I present twelve new species for different Swedish counties. The species are new since Sahlén presented a list on Swedish dragonflies and their distribution in the Swedish counties 1994.

T. Ivarsson, Geografigränd 6A, 907 32 Umeå

Nedan presenterar jag de landskapsfynd jag varit med och gjort sedan Sahlén presenterade sin förteckning över Sveriges Trollsländor 1994. Fynden är från Västergötland, Dalsland, Bohuslän, Dalarna, Västmanland och Lule lappmark. Fynden är gjorda under cykelinventeringsläger i Västergötland, Dalsland och Bohuslän samt under sex veckors fältarbete i Kloten- Malingsboområdet i gränstrakten mellan Västmanland och Dalarna. Fynden presenteras genom namn på arten, vilket landskap den är ny för, lokalnamn, datum, läge enligt det svenska rikets nät och obsenatörernas namn.

***Coenagrion johanssoni* Johanssons flickslända**

Ny för Västergötland.

Gölen N om Köttkulla 2. juli 1995, X64011 Y13668, Tobias Ivarsson.

Ny för Lule lappmark.

Unna Jelka 29. juli 1994, Petter Bohman och Tobias Ivarsson.

***Coenagrion pulchellum* Mörk U-flickslända**

Ny för Dalarna.

Skottjärnen juli 1997, X66470 Y 14772, Elina Nilsson och Tobias Ivarsson.

Andtjärnen juli 1997, X66479 Y 14796, Tobias Ivarsson.

***Aeshna subarctica* Gungflymosalkslända**

Ny för Dalsland.

Mölnetjärnarna 7. aug. 1996, X65143 Y 12880, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson.

***Aeshna caerulea* Fjällmosaikslända**

Frågetecken i Sahléns lista för Västergötland.

Kilabäcken Johansjörnossen 25. juli 1995, X6393 Y 1373, Petter Bohman och Tobias Ivarsson.

Päarsjön 29. juli 1995, X64012 Y 13714, Tobias Ivarsson.

Somatochlora flavomaculata

Gulfläckig glanstrollslända

Ny för Dalsland.

Lilla Ålevattnet 6. aug. 1996, X65051 Y 12879, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson

Stegesjön 6. aug. 1996, X 12987 Y64831, Oskar

Kullingsjö och Tobias Ivarsson

***Epitheca bimaculata* Tvåfläckad trollslända**

Ny för Dalarna.

Norrjärnen 1997, X66435 Y 14755, Tobias Ivarsson.

***Leucorrhinia pectoralis* Citronfläckad trollslända**

Ny för Dalsland.

Mölnetjärnarna. 7. augusti 1996, X65143 Y 12880, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson.

2,5 km NV om Blåsut k:a Vänersborg 5.aug. 1996, X6479 Y 12923, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson.

***Leucorrhinia caudalis* Bred kärrtrollslända**

Ny för Dalarna.

Koppartjärnen juli 1997, X66516 Y 14799, Tobias Ivarsson.

***Leucorrhinia albifrons* Pudrad kärrtrollslända**

Ny för Dalsland.

Övre Drakentjärn 6. aug. 1996, X65034 Y 12893, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson.

Sjö 2 km Ö om Stigen 6. aug. 1996, X64990 Y 12844, Oskar Kullingsjö och Tobias Ivarsson.

Ny för Dalarna.

Tranhålet juli 1997, X66512 Y 14775, Elina Nilsson och Tobias Ivarsson.

***Sympetrum vulgatum* Allmän ängstrollslända**

Ny för Bohuslän.

Nord-Koster 11. aug. 1996, Tobias Ivarsson.

De flesta fynd fyller igen luckor i den kända utbredningen, de nya arterna för Dalarna utvidgar utbredningen längre norrut i inlandet ax, Sverige. Fyndet av *Coenagrion johanssoni* i sydöstra Västergötland är det mest spektakulära. Lokalen ligger runt 25 mil söder om den tidigare kända utbredningen av arten i Sverige. Eftersom lokalen ligger i kanten av det småländska höglandet finner jag det troligt att arten finns även i Småland.

Fortfarande verkar utbredningen av trollsländor i Sverige vara mycket bristfälligt känd och ännu finns det många landskapsfynd att göra. Vilket klart Visas genom de fyra nya arterna för Dalsland som hittades på mindre än en vecka sensommaren 1996.

Referenser

Sahlén, G. 1996: Sveriges Trollsländor, Fältbiologema, Stockholm.

"*Sympetrum nigrescens*" funnen i Sverige

Tobias Ivarsson

Summary

Ivarsson, T, 1998. "*Sympetrum nigrescens*" found in Sweden Nord.Odonata.Soc.New sl. 4(1): 6.

"*Sympetrum nigrescens*" was found at one locality in Dalsland, in the west of Sweden in August 1996.

T. Ivarsson, Geografigränd 6A, S-90732 Umeå

Utan att närmare gå in på om "*Sympetrum nigrescens*" är en art, ras eller form, presenterar jag det första fyndet i Sverige. Under sensommaren 1996 genomförde jag och Oskar Kullingsjö ett veckolångt trollsländeinventeringsläger i landskapen Bohuslän och Dalsland. Med cykelns hjälp undersökte vi 40 olika lokaler, och farin inte mindre än 34 olika trollsländearter. Kameran var med för att fotografera vissa arter. Vid Rådaneshön i Dalsland 6.august 1996 flög det många nykläckta *Sympetrum* Jag fotograferade där, vad jag då förmodade var en nykläckt *Sympetrum striolatum*. Ett år senare bläddrade jag i en engelsk trollsländebok och tittade på bilderna av bl.a *Sympetrum nigrescens*. Jag noterade då utseendet på den svarta markeringen vid fronsen och de svarta strecken på synthorax, osökt kom jag att tänka på den *Sympetrum* som jag fotade vid Rådaneshön. Då jag tittat på dessa diabilder fann jag det troligt att det verkligen var *nigrescens*formen jag funnit. För att vara säker skickade jag bilderna till Hans Olsvik som kunde verifiera att det verkligen var *Sympetrum nigrescens* det var frågan om.

Rådaneshön är en mesotrof sjö som består av fyra långsmala armar vardera. ~1,5 km långa och ~200m breda. Vid besöket hittades 10 arter trollsländor bl.a. *Epitecha bimaculata* och *Calopteryx splendens*

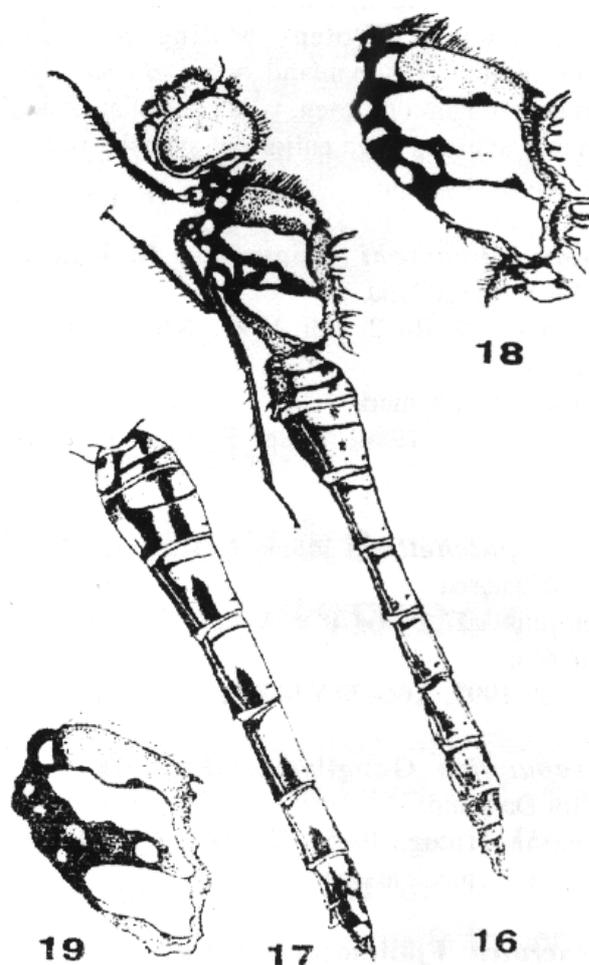
Totalt noterades *Sympetrum striolatum* på sex lokaler under lägret, frågan är hur många av dessa som avser äkta *striolatum* eller *nigrescens*formen. Jag har också tidigare noterat *Sympetrum striolatum* med mörka teckningar vid fronsen längre söder ut längs den svenska västkusten Så det är troligt att *S. nigrescens* kan ha en ganska vid utbredning, i västra Sverige. Kanske den också finns på östkusten då den hittats på Åland (Hämäläinen 1995) .

Tack till Hans Olsvik för kontrollbestämning och Oskar Kullingsjö för en trevlig lägervecka

Referenser

Hämäläinen, M. 1985: Note on specimens of *Sympetrum striolatum* (Odonata, Libellulidae) in the Åland Islands. - *Notulae Entomologicae* 65:68.

Fig. 1. Tegningar av. "*Sympetrum nigrescens*" fra Gardner 1955: A study of the genitalia of the two species *Sympetrum nigrescens* Lucas and *S. nigrifemur* (Selys) with notes on their distribution. (Odonata: Libellulidae) **Ent. Gaz.** 6: 86-108.

SYMPETRUM NIGRESCENS Lucas.
Fig. 16. Lateral view of typical ♂. 17. Abdomen ♀. 18. Thoracic markings of Garrish, Ireland. ♀. 19. Thoracic markings of Isle of Barra (Scotland) ♀.

Notis om ängstrollsländors (*Sympetrum*) värmebeteende i Sverige

Tobias Ivarsson

Summary Ivarsson, T. 1998. Note on hot weather behaviour of darter dragonflies *Sympetrum* in Sweden. Nord. Odonat.Soc.Newsl. 4(1): 7. Males of *Sympetrum flaveolum* and *Sympetrum danae* were observed in the "obelisk" posture in south of Sweden on some hot days in the end of July 1995. On sunny, but cooler days *Sympetrum* seemed to rest with the longside to the stan, when they rest in a horisontally position. T. Ivarsson, Geografigränd 6A, S-90732 Umeå

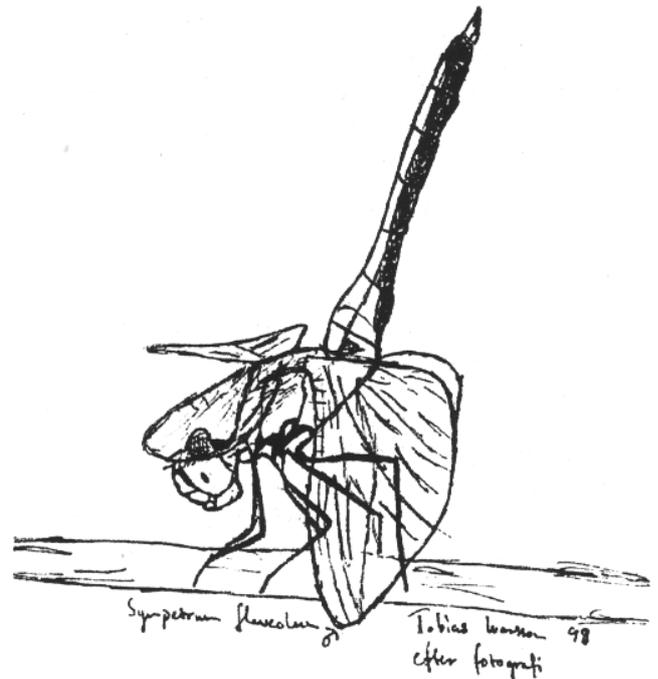
Trollsländor är växelvarma och i det relativt kyliga Norden flyger de främst under soliga och varma dagar. De försöker hela tiden att maximera sin kropps-temperatur genom att bl.a. sätta sig på varma stenar och dylikt. I en artikel i Fältbiologen nr 3- 1987 beskrev Göran Sahlén, hur ängstrollsländor som lever i varmare trakter, har problem med att inte bli överhettade. De sätter sig i den så kallade "obelisk" ställningen, där bakkroppen riktas upp mot solen och vingarna vinklas fram över mellan-kroppen. Denna ställning minimerar solinstrålningen på sländan och om man skulle betrakta skuggan på marken finner man den ytterst liten. Beteendet är vanligt i medelhavsområdet och en fråga som Sahlén frågade sig i sin artikel var om ängstrollsländorna håller upp bakkroppen även heta dagar i Sverige?

Den 21 Juli 1995 var det mycket varmt i södra Sverige med ungefär 30 plusgrader i skuggan, det låg liksom åska i luften varvid även luftfuktigheten var extrem. Denna dag fotograferade jag trollsländor vid korvsjöar norr om Ulricehamn i Västergötland. Då noterade jag en *Sympetrum flaveolum* hane sittandes på ett lutande sävstrå. Den lyfte bakkroppen mot solen och vinklade vingarna. över mellankroppen, alltså precis samma beteende som de har på sydligare platser. Några dagar senare noterade jag också en *Sympetrum danae* hane i liknande ställning.

I september 1997 var jag på en strandäng söder om

Gävle. Där blev jag tipsad av en fågelskådare som menade att, när de röda små trollsländorna (*Sympetrum*) satt horisontellt satt de med långsidan mot solen för att på det sättet få så mycket sol på sig som möjligt. Senare på dagen tittade jag närmare på hur olika individer av *Sympetrum* satt och fann att skådaren hade haft rätt. De verkade också dra sig till varma underlag. Vilket jag blev mycket medveten om när det satt fem olika individer av *Sympetrum danae* och *Sympetrum vulgatum* på mig, där jag själv låg i solen och njöt av sommarens sista strålar.

Även nordliga *Sympetrum* verkar ha obeliskbeteendet. En intressant fråga är om de nordliga sländorna använder "obelisk" ställningen vid lägre temperaturer än de arter och individer som finns på sydligare breddgrader

Calopteryx virgo og *Leucorrhinia rubicunda* i Møre & Romsdal, Vest-Norge

Hans Olsvik

Summary

Olsvik, H. 1998. *Calopteryx virgo* and *Leucorrhinia rubicunda* in Møre & Romsdal, western Norway. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 4(1): 8. Å male of *C. virgo* was found at Kaldholelva, Hareid (MRY: EIS:75; UTM: LQ 41; 62°22'N, 5°59'E; ca 18 m a.s.l.) 29.juli 1997 by K.J.Grimstad. This is the first record in Møre & Romsdal County and also between Hordaland and Sør-Trøndelag. Å male 01 1 *L. rubicunda* was found at Karvatn Rindal (MRI: EIS:86; UTM: NQ 09, 63°03'N, 9°28'E, 354 m a.s.l.) 24.juli 1997 by I.H.Olsvik. This is the first record from Møre & Romsdal, and also, the western norwegian counties. Hans; Olsvik, N-6598 Foldfjorden

Både *Calopteryx virgo* og *Leucorrhinia rubicunda* ble funnet for første gang i Møre og Romsdal fylke i 1997. *C. virgo* var kjent fra noen få lokaliteter i Hordaland og i Trøndelag, men manglet tilsynelatende helt på Nordvestlandet (Aagaard & Dolmen 1977, Greve et.al. 1992). *L. rubicunda* er i Norge en østlig art, som tidligere ikke er rapportert fra Vestlands-fylkene.

Calopteryx virgo

For *C. virgo*'s del fantes mistanker om en forekomst i Kaldholelva. og Hareidelva, Hareid, men observasjonene var ubekreftede. Siste ubekreftede observasjon ble gjort i august 1995 (se Olsvik 1996). Sommeren 1996 ble det lett ganske intensivt, men forgjeves etter arten. Endelig, den 29.juli 1997 ble en hann sett og innfanget for fotografering og dokumentasjon av Karl Johan Grimstad. Den ble funnet ved Kaldholelva (MRY: EIS:75, UTM: LQ 41, 62°22'N, 5°259'E, ca 18 m o.h.). Dette er første sikre funn mellom Hordaland og Trøndelag.

Vassdraget har gjennomgått relativt store inngrep. Kaldholelva mellom Snipsørvatriet og Grimstadvatnet er for det meste intakt, mens Hareidelva. (utløpselva fra Grimstadvatn) ble gravd opp, senket, kanalisert, og tilrettelagt med terskler i størsteparten av sin lengde. Bare et par hundre meter ved utløpet i sjøen har fått være i fred for gravernaskinene, men dette området er mindre egnet som levested for *C. virgo*. Arten ser derfor ut til å være forsvunnet fra det som antagelig var den viktigste delen av utbredelsen i dette vassdraget.

Larvetiden for *C. virgo* er oppgitt å være to år i Sveits (Robert 1959), egne observasjoner kan tyde på 2-3 år i Norge. Den ene årsklassen av Hareid-bestanden kan allerede være forsvunnet siden arten ikke ble funnet i 1996, tross mange besøk. Det enslige funnet i 1997 kan tyde på at den andre (og siste?) årsklassen også er svært fåtallig. Sommeren 1997 var en av de beste på mange tiår, og vi får håpe at det resulterer i en sterkere bestand i framtida. Sesongene 1998-2000 Vil forhåpentligvis gi svar.

Leucorrhinia rubicunda

Arten finnes på Østlandet, i Trøndelag og NordNorge (Olsvik & Dolmen 1992). Funnene i Trøndelag er gjort i de østlige deler (Aagaard & Dolmen 1971, Dolmen

& Refsaas 1987, Refsaas 1986, Tjønneland 1953). 24.juli 1997 ble en hann funnet av undertegnede ved Karvatnet, Rindal (MRI: EIS:86; UTM: NQ 09; 63°203'N, 9°28'E, 354 m o.h.), sammen med *Coenagrion hastulatum*, *C. johanssoni*, *Enallagma cyathigerum* *Aeshna juncea*, *Ae. grandis*, *Cordulia aenea* og *L. dubia*. Dette er første funn i Møre & Romsdal fylke og på Vestlandet. Rindal kommune grenser til Sør-Trøndelag fylke både i nord, øst og sør, og er en vestlig utløper av, den trønderske naturtypen. Noen av de vestligste naturlige forekomstene av gran *Picea abies* finnes også her.

Karvatnet ligger sydvendt med en bergvegg i nord, er skogomsluttet og har på øst- og nordsida en velutviklet breddvegetasjon av starr *Carex*, snelle *Equisetum* bukkeblad *Menyanthes* og torvmose *Sphagnum* samt noen små holmer og tuer. Vatnet har Uer noe oppdemmet, uten at dette ser ut til å ha forringet vegetasjonen eller vatnets kvaliteter i hg grad.

Referanser

- Aagaard, K & Dolmen, D. 1971. Contribution to the knowledge of the Odonata of Trøndelag. **Norsk ent. Tidsskr.** 18: 99-101.
- Aagaard, K. & Dolmen, D. 1977. Vann-nymfer i Norge. **Fauna** 30: 61-74.
- Dolmen, D. & Refsaas, F. 1987. Verneverdige øyestikkerlokaliteter i Trøndelag; artsforekomst, økologi og vernetiltak. **DN-Rapport** 4-1987. 38 s.
- Greve, L., Overvoll, O. & Sætersdal, M. 1992. Vann-nymfen *Calopteryx virgo* i Hordaland. **Fauna** 45 (3): 150-156 Olsvik, H. 1996. Atlasprosjekt på øyestikkere (Odonata) i Møre og Romsdal. **Insekt-Nytt** 21(1/2): 15-25. Olsvik, H. & Dolmen, D. 1992. Distribution, habitat and conservation status of threatened Odonata in Norway **Fauna norv.Ser.1339**: 1-21.
- Refsaas, F. 1986. Habitat og flyvetid for øyestikkere (Odonata) i Levangerområdet, Nord-Trøndelag U ubl.hovedoppg. i zoologi, Univ. Trondheim. 132 s.
- Robert, P. A. 1959. Die Libellen (Odonaten). Kümmerley & Frey, Bern. 404 s.
- Tjønneland, A. 1953. Å contribution to the zoogeography of norwegian dragonflies. Univ.Bergen Arb. 19-52, Nat.vit.rekke Nr. 15: 1-44.

Stor torvlibelle *Leucorrhinia pectoralis* (Charpentier, 1825) funnet i Hordaland, Vest-Norge

Tor Saugestad

Summary

Saugestad, T. 1998. *Leucorrhinia pectoralis* (Charpentier, 1825) found in Hordaland, West Norway Nord.Odonat.Soc.Newsl. 1998 (1): 9. In connection to the odonata mapping project in Hordaland, a small population of *L. pectoralis* was discovered at the small lake Leirvikvatn in Tysnes in southern Hordaland. This is the first record of this species at the western coast, as well as west of Arendal at the southeastern coast of Norway

T. Saugestad, Gamle Kalvedalsvei 1213, N-5019 Bergen.

I forbindelse med en pågående kartlegging av øyestikkere i Hordaland ble Stor torvlibelle *Leucorrhinia pectoralis* funnet på Tysnes i Sunnbordaland sommeren 1997. Dette er første funn av arten vest for Arendal, og første funn på den norske vestkysten.

Hannene hos *L. pectoralis* skiller seg ut i fra de øvrige artene i slekten med en stor gul, rhombeformet tegning på oversiden av bakkroppens sjuende segment.

L. pectoralis ble funnet første gang i 1930 av G. Kvifte i Arendalsområdet (Kvifte 1942). Siden 1986 er arten også funnet i Vestfold, Akershus, Hedmark- og Østfold, de fleste funnene er fra de senere år og fra forholdsvis få lokaliteter (Olsvik 1995, Olsvik & Dolmen 1992, Olsvik et al. 1996). Funnene dekker ialt 11 EIS-ruter (6, 10, 11, 12, 20, 21, 28, 29, 37, 47, 55) (fig. 1).

L. pectoralis har vernestatus V (sårbar) (Olsvik & Dolmen 1992) Denne og to andre arter i denne slekten er foreslått totalfredet i Norge (Grå torvlibelle *L. albifrons* og Vannliljetorvlibelle *L. caudalis* - DN 1994).

Torvlibellene (slekten *Leucorrhinia* Britt.) er representert med fem arter i Norge, lett gjenkjennelige på den hvite pannen. Bare en av artene, Liten torvlibelle *L. dubia*, må sies å være ganske vanlig over hete landet. De tre artene som er foreslått vernet var bare funnet på Øst- og Sør-landet, og ikke påvist vest for Aust-Agder. Den femte arten, østlig torvlibelle *L. rubicunda*, er i tillegg også kjent fra Trøndelag og Nord-Norge. Slekten foretrekker, som navnet tilsier, lokaliteter med myrvegetasjon, med en viss preferanse for biotoper med velutviklet flytebladsvegetasjon. *L. pectoralis* ble ved to anledninger (19. og 22. juli 1997) funnet (begge ganger en hann) ved Leirvikvatn på Tysnes i Hordaland, en større øy ca 40 km sør for Bergen. (Kartblad Fusa, 1215 III; UTM (ed50) 32V LM 087631; 35 m o. h.; HOY: EIS:31).

Leirvikvatn er et relativt lite vann (ca. 250 x 100 m) beliggende på nordsiden av Tysnes, i et ganske åpent lende omkranset hovedsaklig av furuskog *Pinus*, ispedd mindre bestander av or *Alnus* og bjørk- *Betula*

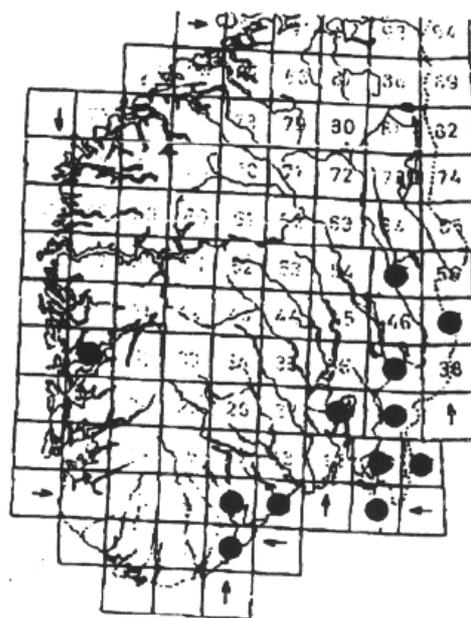
Leirvikvatn må karakteriseres som oligotroft, med en mer eller mindre klar vannfarge. I den nordlige delen, hvor funnene ble gjort, finner vi innslag av karakteristisk myrvegetasjon med *Sphagnum* langs bredden i større og mindre viker. I sør er breddene tildels steinet (med gyttjebunn). Vannet drenerer mot nord og på begge sider av utløpet finnes mindre bestander av takrør *Phragmites* og elvesnelle *Equisetum* langs bredden, med små bestander av gul og hvit nøkkerose (*Nuphar* og *Nymphaea*) utenfor.

Ellers mindre bestander av starr *Carex*, bukkeblad *Menyanthes* og botnegras *Lobelia*, ute i selve vannet, sirlig i den nordlige og nordøstlige delen.

Med hensyn til øyestikkere må lokaliteten sies å være ganske artsrik etter vestnorsk standard. Følgende arter ble observert: *Lestes sponsa*, *Coenagrion hastulatum*, *Enallagma cyathigerum*, *Ischnura elegans*, *Aeshna grandis*, *Libellula quadrimaculata*, *Sympetrum striolatum/nigrescens* og *S. danae*. I tillegg ble en "grønn øyestikker" sett (*Somatochlora /Cordulia Somatochlora metallica*) ble funnet ved et myrtjern like øst for Leirvikvatn og dessuten to hanner av *Corduligaster boltoni* ca. 300 m vest for Leirvikvatn.

Referanser

- DN(Direktoratet for naturforvaltning) 1994. Truete arter i Norge. Verneforslag. **DN-rapport** 1994-2. 56 s.
- Kvifte, G. 1942. Über die Ökologie der Odonaten im Aust-Agder. Norsk ent. tidsskr. 6 (2/3): 98-105.
- Olsvik, H. 1995. Utbredelse av øyestikkere i Norge. **Nord.Odonat.Soc.Newsl.** 1 (1): 11.
- Olsvik, H. & Dolmen, D. 1992. Distribution, habitat, and conservation status of threatened Odonata in Norway. **Fauna v** Ser. B. 39: 1-21.
- Olsvik H., Pettersen, M. & Løfall, B. P. 1996. Øyestikkere i Østfold, status etter 1995-sesongen. Privat sirkulert notat. 19 s.

Utbredelsen av *Leucorrhinia pectoralis* i Norge pr. 1997, vist i 50 x 50 km-ruter etter EIS-systemet.

Utbredelsen av odonater i Finnmark

Hans Olsvik

Summary,

Olsvik, H. 1998. The distribution of Odonata in Finnmark Nord. *Odonat. Soc. Newsj.* 4(1): 10-14.

The distribution of the 16 species of dragonflies in Finnmark northern Norway, is shown by. -50x-50 km EIS-squares. *Coenagrion hstulatum* *C. armatum* *C. johanssoni*, *Aeshna subarctica* and *Ae. grandis* are new to Finnmark.

Olsvik, H., N-6598 Foldfjorden

Her presenteres en oversikt over utbredelsen til odonater i Finnmark, Nord-Norge. Utbredelsen er vist i tilnærmete 50 x 50 km-ruter, etter EIS-systemet. Oversikten er et sammendrag av en mer detaljert rapport under arbeid (Olsvik in prep.). Odonata-funn i Finnmark er tidligere blitt samlet og presentert av Sømme 1928, 1937a, og tilleggsfunn er gitt av Sømme 1937b, Griffiths 1970, Lillehammer 1971, Aagaard & Dolmen 1977, Hämaläinen 1982, Olsvik & Dolmen 1992, Pedersen 1992, 1994. Olsvik (1997), og Ulf Norling (pers.medd.) fant ikke odonater på deler av Varangerhalvøya.

Utbredelsesoversikten er videre basert på tidligere upubliserte funn (pers.medd.) av Klaus Reinhardt, Graharn Vick, Pekka Valtonen, Gerard Jannis, og undertegnede. Tidligere upublisert materiale fra Zoologisk Museum-Universitetet i Oslo, Zoologisk Museum-Universitetet i Bergen, og Zoologisk Museum-Universitetet i Tromsø er også inkludert

En stor takk til alle bidragsyterne, og til Ulf Norling for kontrollbestemmelse av larvematerialet fra undertegnedes undersøkelser øst i Finnmark- i 1992.

Artsliste for Finnmark

FV= Finnmark- vest, FI= F. indre, FN= F. nord, FØ F. øst (etter Økland 1981).

<i>Calopteryx virgo</i>	FØ
<i>Coenagrion hastulatum</i> *	FØ*
<i>C. lunulatum</i>	FV, FI *, FN, FØ*
<i>C. armatum</i> *	FØ*
<i>C. johanssoni</i> *	FØ*
<i>Enallagma e cyathigerum</i>	FV, FI*, FN*, FØ*
<i>Aeshna caerulea</i>	FV, FI, FN, FØ
<i>Ae. juncea</i>	FV, FI*, FN, FØ
<i>Ae. subarctica</i> *	FØ*
<i>Ae. grandis</i> *	FØ*
<i>Somatochlora metallica</i>	FI *, FN, FØ
<i>S. alpestris</i>	FV, FN, FØ
<i>S. arctica</i>	FV, FI, FN, FØ*
<i>S. sahlbergi</i>	FN, FØ*
<i>Leneorrdnia dubia</i>	FV*, FN, FØ*
<i>L. rubicunda</i>	FV, FØ

* Ny for Finnmark-, * Ny for den angitte fylkesdel.

Referanser

Aagaard, VI & Dolmen, D. 1977. Vann-nymfer i Norge.

Fauna30 : 61-74.

Griffiths, D. 1970. Observations on the food of dragonfly nymphs from a bog water in North Norway

Entomologist's monthly Mag. 106: 41-47.

Hämaläinen M. 1984. Odonata of Inari Lapland. **Kevo Notes** 7: 31-38.

Lillehammer, A. 1971. Øyestikkerne, s. 221-226 i Frislid R & Semb-Johansson, A. (eds.). **Norges dyr** 4 429

Olsvik, H. & Dolmen, D. 1992. Distribution, habitat and conservaton status of threatened Odonata in Norway. **Fauna norvegica Ser. B** 39: 1-21.

Olsvik, P. 1997. Varangerhalvøya, et område i Norge uten reproduserende Øyestikkere? **Nord.Odonat.Soc. Newsl.** 3(1): 12-13.

Pedersen, H. 1992. *Somatochlora sahlbergi* Trybont 1889 (Odonata: Corduliidae), en ny art for Norge. **Fauna norvegica Ser. B** 39: 22.

Pedersen, H. 1994. *Somatochlora sahlbergi* Trybom 1889 (Odonata: Corduliidae), en ny art for Norge. **InsektNytt** 19 (1): 5-7.

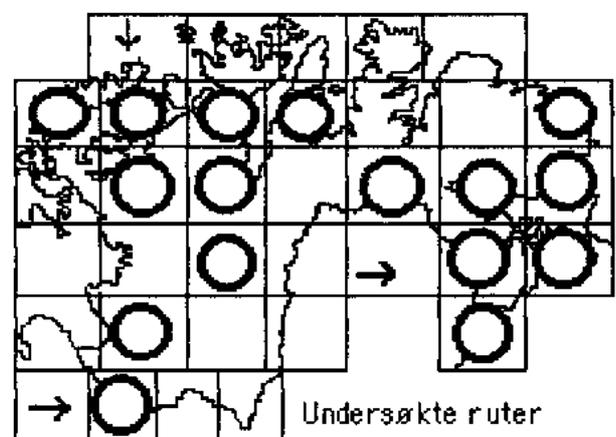
Sømme, S. 1928. Fortegnelse over Nord-Norges Odonater. **Norsk ent. Tidsskr.** 2 (5): 298-302.

Sømme, S. 1937a. Zoogeographische Studien über norwegische Odonaten. Contributions to the biology of norwegian fish food animals. III. **Avh. N. Vidensk. Akad.**, Oslo, Mat.Nat. No. 12 (1936): 1-133 + 2-3 pi.

Sømme, S. 1937b. Odonata from Sørøy in Western Finnmark (Norw.) **Norsk ent. Tidsskr.** 5 (): 36-38.

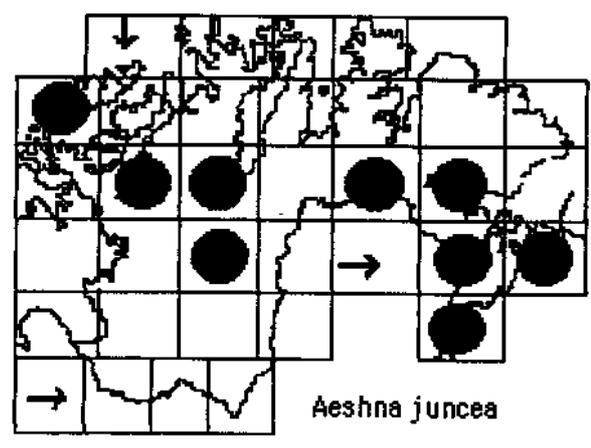
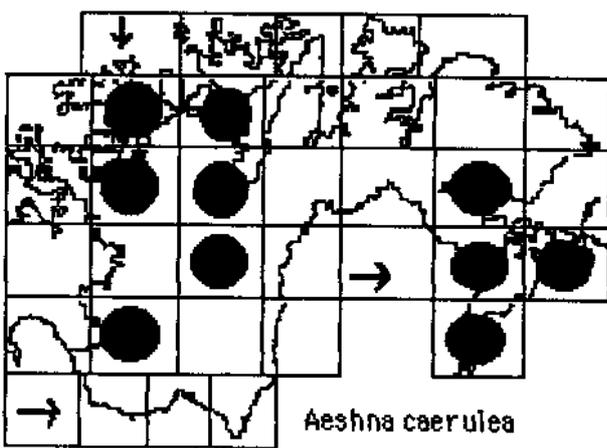
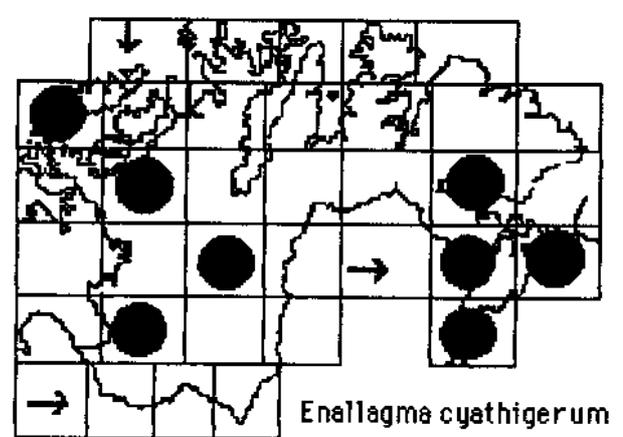
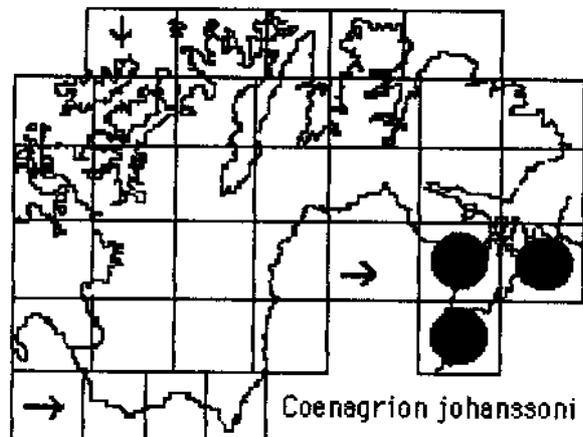
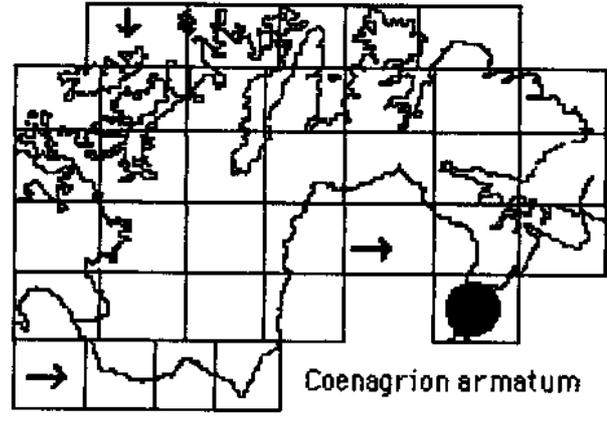
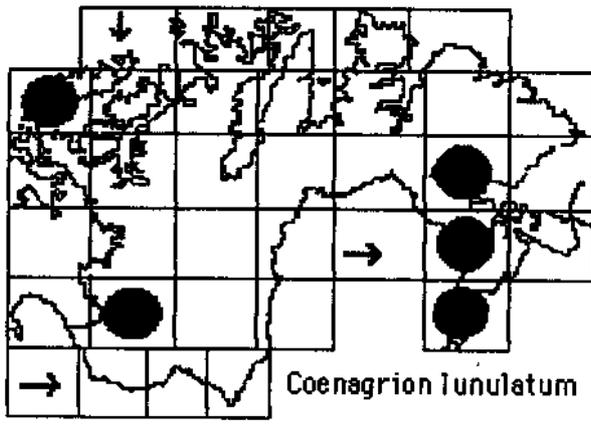
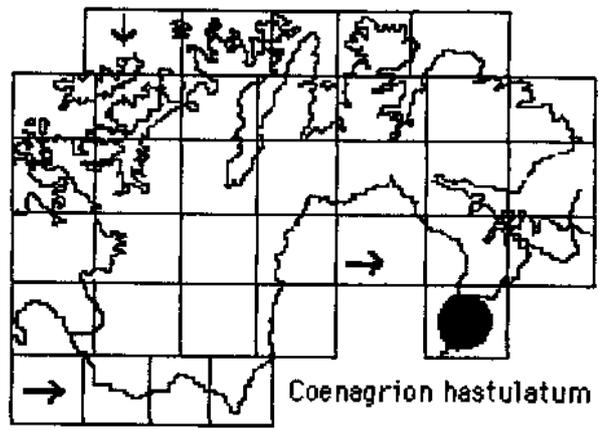
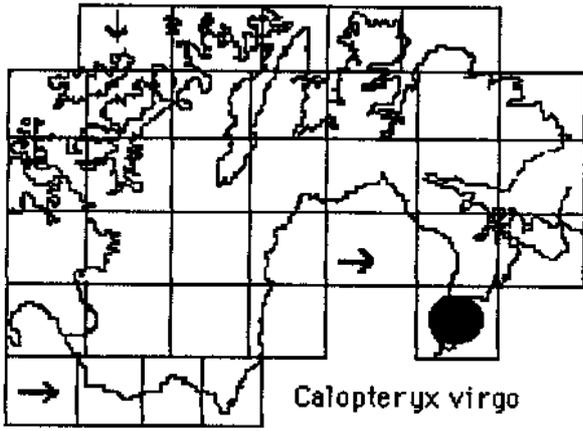
Tjønneland, A. 19-5-3. A contribution to the zoogeography of norwegian dragonflies. **Univ. Bergen årbok** 1952, Naturvit. rekke 15: 1-44 + 8 pl.

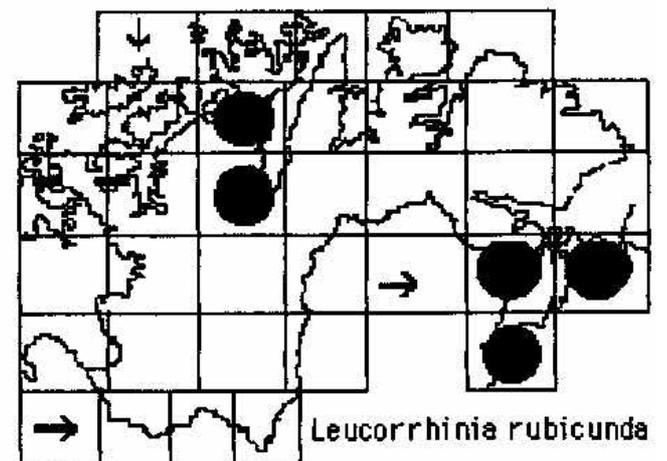
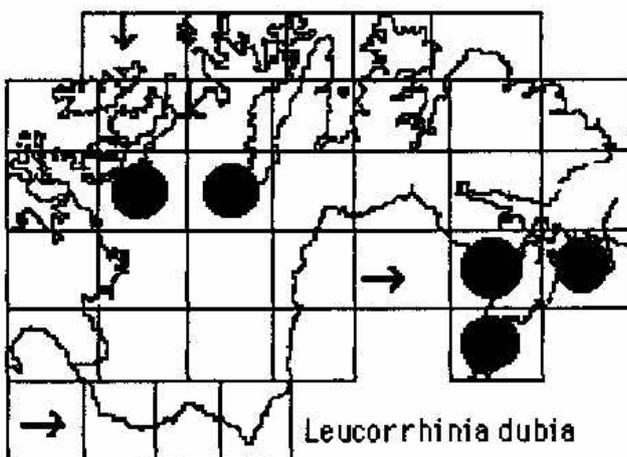
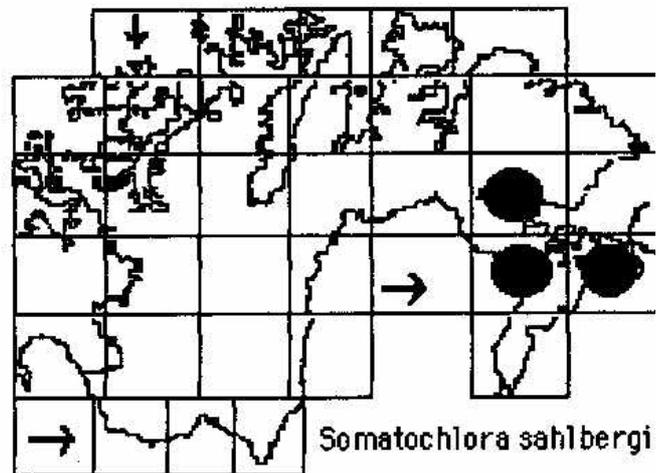
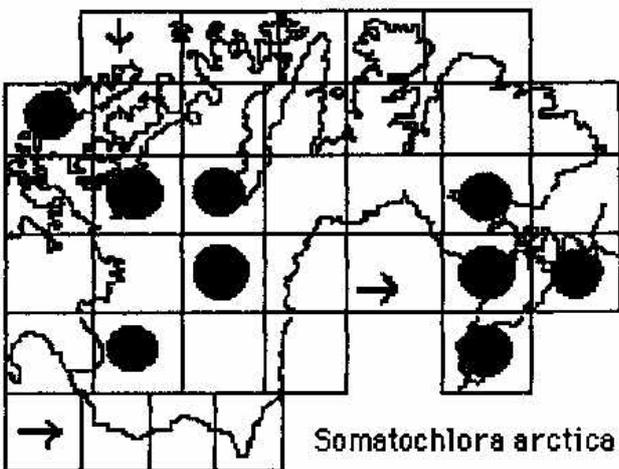
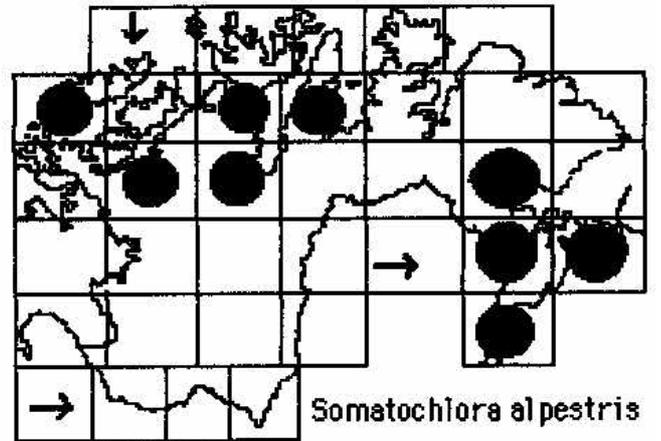
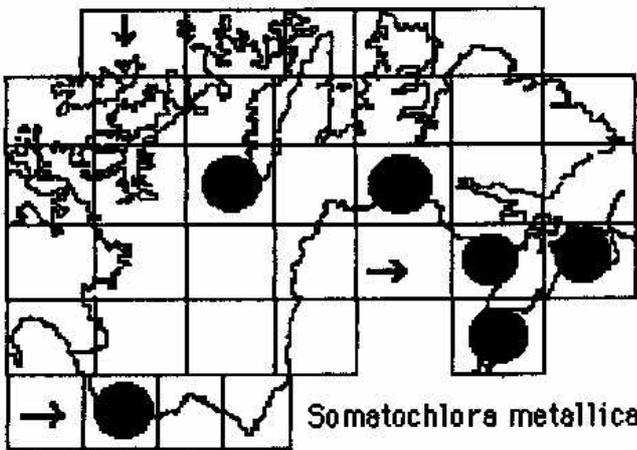
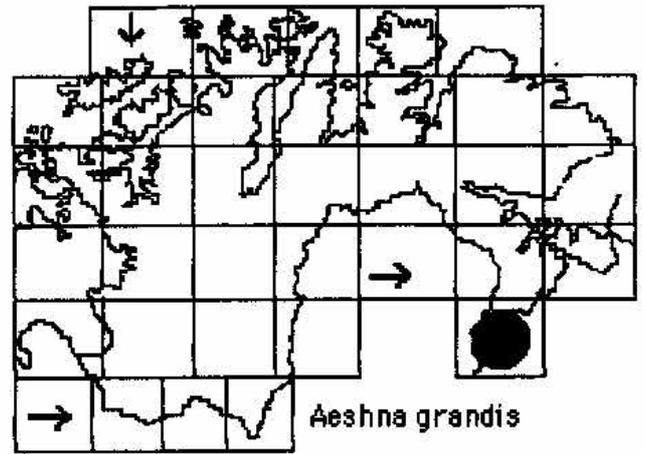
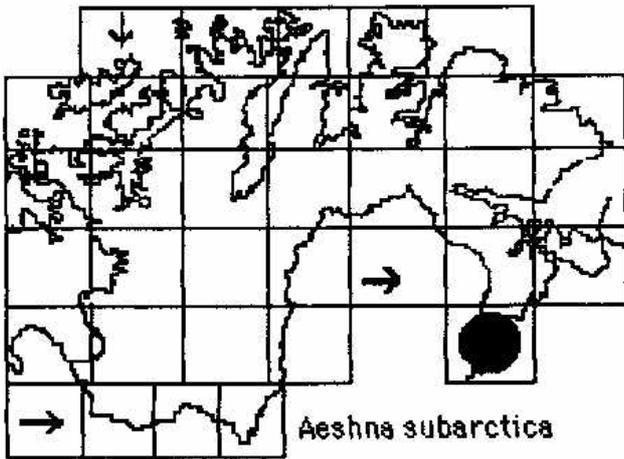
Okland, K.A. 1981. Inndeling av Norge til bruk ved biogeografiske oppgaver - et revidert Strand-system. **Fauna** 34(4): 167-178.

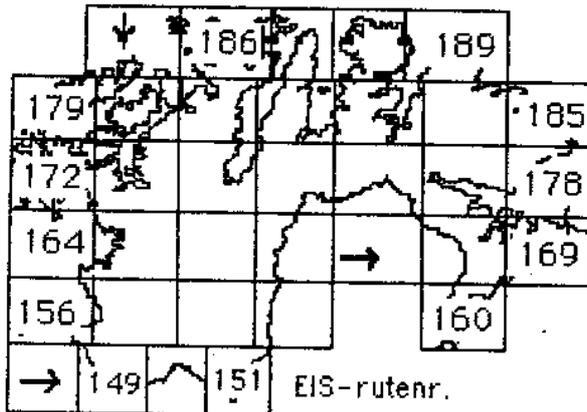
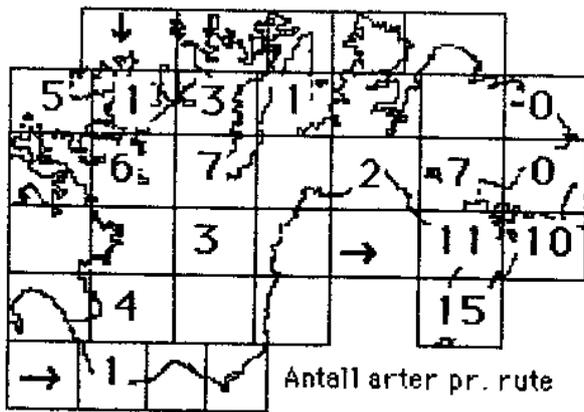

På de neste sidene er utbredelsen til de 16 artene vist i -50 x -50 kmruter. I tillegg er kart som viser de undersøkte ruter, antall

arter pr. rute og EIS-nummeret pårutene.

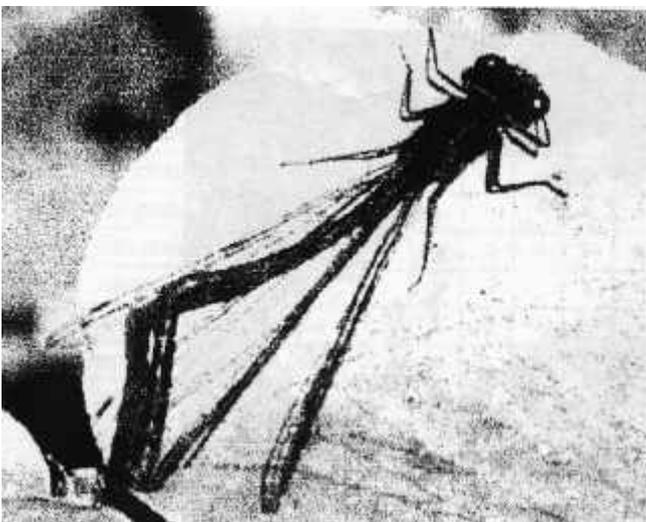

Småtykker

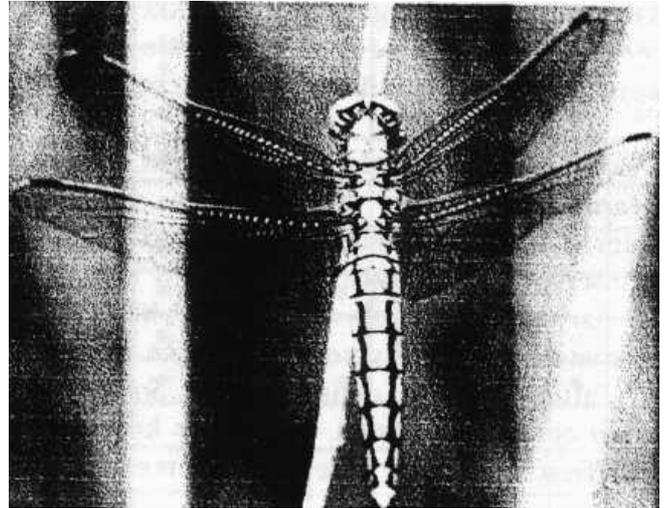
En rød vannnymfe *Pyrrhosoma nymphula* med krokete bakkropp ble sett o-, fotografert ved Slænsø nær Gml. Ry i Jylland, Danmark 16 juni 1996. Ofte skyldes slike deformiteter fysiske hindringer under klekking, men det er også kjent at nyklekte i individer kan skades på denne måten på grunn av mye vind. Hva årsaken har vært i dette tilfellet er ikke kjent, men siden Slænsø og uløpsbekken ligger i relativt tett og høy skog, er trolig en fysisk hindring det mest sannsynlige. H. Olsvik

Nytt fra Norge og Sverige 1997

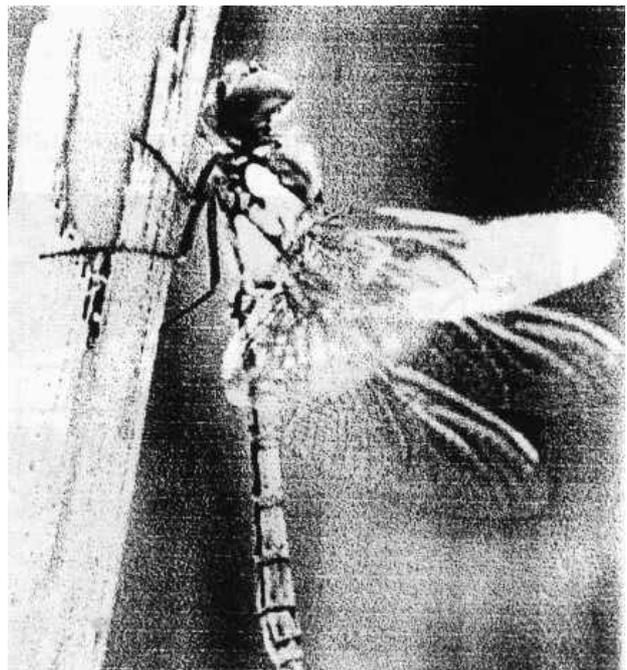
Dag Dolmen (pers. medd.) gjenfant i 1997 *Orthetrum cancellatum* i Norge Både voksne og larver ble funnet.

Tidligere er den vtt to ganger i Norge, begge funn fra mellomkrigsåra, hhv. i Akershus og Aust-Agder. At arten fortsatt finnes i Norge er derfor en hyggelig nyhet, selv om det neppe kan utelukkes at det her kan være tale om en nyetablering i senere tid. Arten er jo kjent som en pioner-art som streifer mye og tidlig tar i bruk nye egnede lokaliteter lenger sør i Europa.

En nesten nyklekt hunn av *Orthetrum cancellatum* fra Thassos, Hellas mai 1996. Foto: H. Olsvik

Fra Sverige ryktes det at en ny art for Norden, og naturligvis Sverige, igjen er funnet på Öland i 1997. For et par år siden ble *Hemianax ephippiger* funnet av ornitologene her, og denne gangen skal det visstnok dreie seg om *Sympetrum fonscolombei*. Dette må jo ære en oppfordring til ornitologer også andre steder i Norden om å følge med på hvilke odonater som dukker opp på disse knutepunktene for migrerende fugler og insekter.

En nyklekt *Sympetrum fonscolombei* hann fra Thassos, Hellas mai 1996. Foto 11. Olsvik. H.O.

Litt om øyestikkersesongen 1997 i Østfold

Bjørn Petter Løfall

Summary:

Løfall, B.P. 1998. On the dragonfly-season 1997 in Østfold. Nord.Odonat.Soc.Nexvst 4(1): 14-15. One new locality for *Somatochlora flavomaculata* and *Leucorrhinia albifrons*, and several new localities for *Sympetrum sanguineum* and *S. vulgatum* were found in Østfold, Norway 1997.

Løfall, B.P., Åslivn. 1813, N-18W Rakkestad.

Aktiviteten på kartlegging av øyestikkere har vært liten i 1997 sammenlignet med de to foregående år. På tross av kun noen få feltdøgn, ble likevel noen interessante funn gjort.

På Bokerødmosen, Halden ble det fanget en hann av *Somatochlora flavomaculata* den 5. juli 1997 ved grøftekanaler. Ytterligere en hann ble observert. Myra som arten ble observert på er grøftet ganske sent i 1990-åra. Dessverre har man tydeligvis ikke lært nok av den galskapen som er gjort tidligere. Det er ikke økonomi å grøfte en fattig myr av denne typen. *Somatochlora flavomaculata* er ny for Halden. Halden er kommunen i Norge med flest registrerte arter. 39 arter er kjent fra kommunen.

Ved Brønntjern, Halden ble det observert en hann av *Leucorrhinia albifrons* den 6. juli 1997. Den lot seg ikke fange, men den ble behørig studert i kikkert.

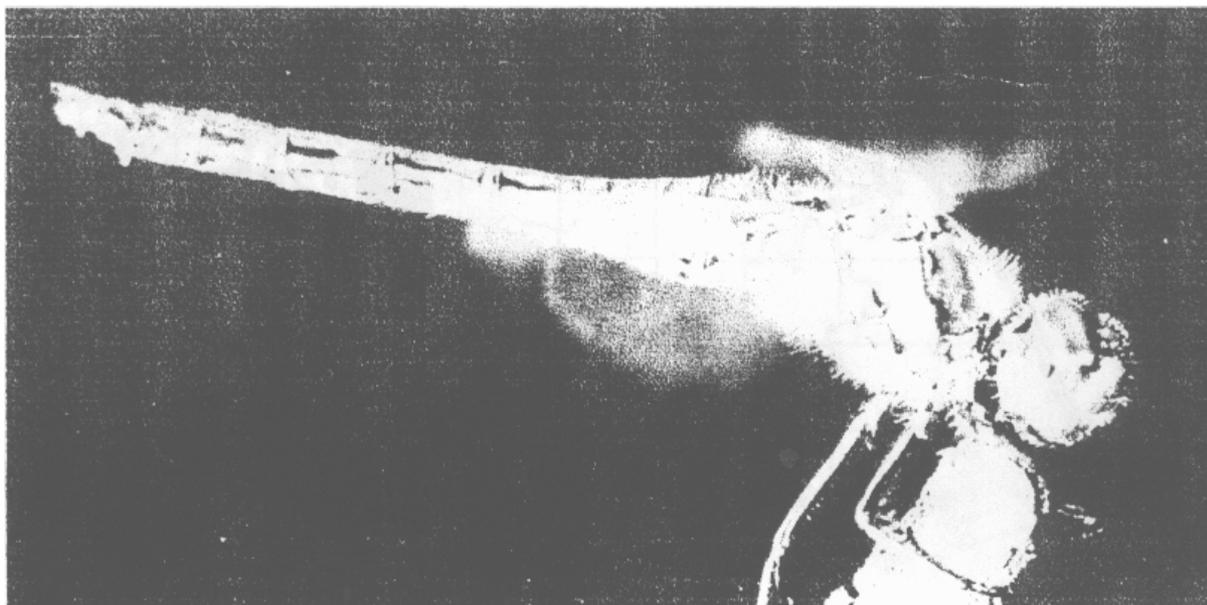
Etter en varm lang sommer ble det utført et par feltdager spesielt med tanke på *Sympetrum* spesielt i Rakkestad. Imidlertid var den ganske dårlig på *Sympetrum*. Tidligere var likevel noen potensielt gode *Sympetrum*-localiteter undersøkt tidligere på rett tid av året etter varme somrer uten hell.

1997-sesongen synes alle de mer uvanlige å fly på mange lokaliteter. *Sympetrum sanguineum* ble funnet på 4 lokaliteter og *S. vulgatum* på en lokalitet i Rakkestad. Ingen av dem var kjent fra kommunen tidligere. En eller begge artene ble også funnet i Askim, Eidsberg, Skiptvet og Trøgstad ultimo august og primo september 1997. Flommarsengene langs med Glomma synes å-være gode *Sympetrum*-localiteter. Med 1997-sesongen er det registrert 24,8 arter i gjennomsnitt pr. kommune. Halden flest med 39 arter og Askim med 14 arter på sisteplass. 43 arter inkludert en streifer av *Hemianax ephippiger* er registrert i fylket.

Litteratur

Løfall, B.P. 1995. Øyestikkere, s. 9-74 i: B.P. Løfall (red.). Natur i Rakkestad 11. Øyestikkere, sommerfugler og, virveldyr. *Østfold-Natur* 35: 1-281.

Sympetrum vulgatum hunn. Foto Ove Bergersen BioFoto

Tabell 1. Kommuneoversikt over øyestikkere i Østfold. • = funn 1960-96. + = funn før 1960, ✕= nyfunn 1997 eller som følge av gjennomgang av samlinger, ? = usikre angivelser, Ar = Aremark, As = Askim, Ei = Eidsberg, Fr = Fredrikstad, Ha = Halden, Ho = Hobøl, Hv = Hvaler, Ma = Marker, Mo = Moss, Ra = Rakkestad, Ry = Rygge, Rø = Rømskog, Rå = Råde, Sa = Sarpsborg, Sk = Skiptvet, Sp = Spydeberg, Tr = Trøgstad, Vå = Våler.

Art/kommune	Ar	As	Ei	Fr	Ha	Ho	Hv	Ma	Mo	Ra	Ry	Rø	Rå	Sa	Sk	Sp	Tr	Vå
<i>Calopteryx virgo</i>	•		•	•	•	•	•	•		•	•	•		•	•	•	•	•
<i>C. splendens</i>					•													
<i>Lestes sponsa</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>L. dryas</i>							•											
<i>Platycnemis pennipes</i>			•		•	•				•				•			+	•
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	•		•	•	•	•	+	•		•		•		•	•	•	•	•
<i>Erythromma najas</i>	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•
<i>Coenagrion hastulatum</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>C. lunulatum</i>	•				•			•		•		•						
<i>C. armatum</i>	•	•		•	•		•	•	•	•			•			•		•
<i>C. johanssoni</i>	•		•		•	•		•		•		•		•	•	•	•	•
<i>C. pulchellum</i>	•		•	•	•		•	•	•	•	•	•	•				•	•
<i>C. puella</i>				•	•													?
<i>Enallagma cyathigerum</i>	•			•	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Ischnura elegans</i>				•	•		•		•	•	•		•	•				•
<i>Aeshna caerulea</i>						•	•	•		•					•	•	•	
<i>Ae. juncea</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Ae. subarctica</i>			•	•	•			•		•		•			•		•	•
<i>Ae. cyanea</i>		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	+	•
<i>Ae. grandis</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Hemianax ephippiger</i>									•									
<i>Brachytron pratense</i>					•				•									
<i>Gomphus vulgatissimus</i>			•		•	•				•								+
<i>Onychogomphus forcipatus</i>	•				•	•		•		•		•		•				•
<i>Cordulegaster boltoni</i>	•				•			•		•		•		•				•
<i>Cordulia aenea</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Somatochlora metallica</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>S. arctica</i>	•		•		•	•	•			•		•			•	•	•	•
<i>S. flavomaculata</i>	•		•		✕		•			•								
<i>Epitheca bimaculata</i>					•					•				•				
<i>Libellula quadrimaculata</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>L. depressa</i>		•	•	•	•	•	•			•	•		•	•		•		
<i>Orthetrum coerulescens</i>	•				•					•		✕		•				+
<i>Sympetrum striolatum</i>	•	✕		•	•		•	•	•	•				•	✕	•		•
<i>S. vulgatum</i>				•	•		•		•	✕	•		•	•			•	•
<i>S. flaveolum</i>	•	✕	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•	•		✕	•
<i>S. sanguineum</i>				•	•		•	•	•	✕	•		•	•	•			•
<i>S. danae</i>	•	✕	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Leucorrhinia caudalis</i>	•							•		•		•						
<i>L. albifrons</i>	•				•			•		•		•		•				
<i>L. dubia</i>	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>L. rubicunda</i>	•	•		•	•		•	•		•		•		•				
<i>L. pectoralis</i>	•			•	•			•		•								
Antall arter	28	14	22	26	39	21	26	29	21	38	19	25	19	28	21	19	22	29

Øyestikkere i Møre & Romsdal, status etter 1997 sesongen, med rød liste

Hans Olsvik

Summary.

Olsvik, H. 1998. Dragonflies in Møre & Romsdal. status per 1997, with a red list. Nord.Odonat. Soc. Newsl. 4(1): 16-17.

In 1997 *C. virgo* and *L. rubicunda* was found new. to the Møre & Romsdal region at the central norwegian west coast. New records (of the rarely. seen *C. armatum* and *S. flaveolum* were also made. A red list for the region is given, based on -1-42 investigated localities during (lie last ca. 25 scars.. Two species (*C. virgo* E. najas seem to be endangered (F), three species (*C. armatum*, *Ae. Subarctica* *C. boltonii*) vulnerable (V), one species (*C. johanssoni*) concern demanding (V+), two species (*S. flaveolum* *L. rubicunda*) indeterminate, either endangered, vulnerable, concern demanding or rare (1), one species (*S. striolatum* insufficiently known (K), and finally one common species (*S. nigrescens* that possibly could be of special responsibility in western Norway

Olsvik, H., N-6598 Foldfjorden

Nyheter 1997

Sommeren 1997 var en av de varmeste og mest solrike på lange tider i disse deler av Norge. Den fine sommeren ga mange fine funn, hvorav førstefunnene av *Calopteryx virgo* og *Leucorrhinia rubicunda* er omtalt nærmere på side 8 i dette nyhetsbrevet. *Sympetrum flaveolum* ble funnet for andre gang i fylket, også denne gang i bare et enkelt eksemplar i Rindal, lengst mot nordøst. På samme sted, Rørdalen, oppdaget jeg også en brukbar bestand av den nasjonalt sjeldne eller sårbare *Coenagrion armatum* Arten fantes her i tre vatn i samme vassdrag. Tidligere var den bare kjent fra Kvennavatnet i Aure, hvor den forøvrig også ble gjenfunnet i 1997.

Etter at svenskene (takkl!) lærte oss å skille larvene av *Somatochlora arctica* fra *S. alpestris* har sistne rite art dukket opp på svært mang nye steder, og ser ut til å være

nesten like utbredt og vanlig som *S. metallica* *S. arctica* er den vanligste corduliden i fylket.

Aeshna subarctica ble også funnet i flere nye kommuner i 1997, men ved de fleste nye lokalitetene var det ikke mange individer å finne.

Rød liste

Etter sesongen 1997 er det innsamlet data om øyestikkere fra totalt -142 lokaliteter i Møre & Romsdal i løpet av mer enn 25 år. På denne bakgrunn er det mulig å gjøre en vurdering av de forskjellige artenes status i fylket. Et forslag til rødliste for Møre & Romsdal fylke er presentert sammen med angivelse av truetegrad nasjonalt etter Størkersen (1992). Bakgrunnsall er vist på neste side.

Følgende IUCN-kategorier er brukt (IUCN 1983, Størkersen 1992): E = truet av utryddelse (endangered), V = sårbar (vulnerable), V+ = hensynskrevende (norsk kategori), A = ansvarsarter, I = usikker (indeterminate), K = utilstrekkelig kjent (insufficiently known) og 0 = ikke truet (out of danger).

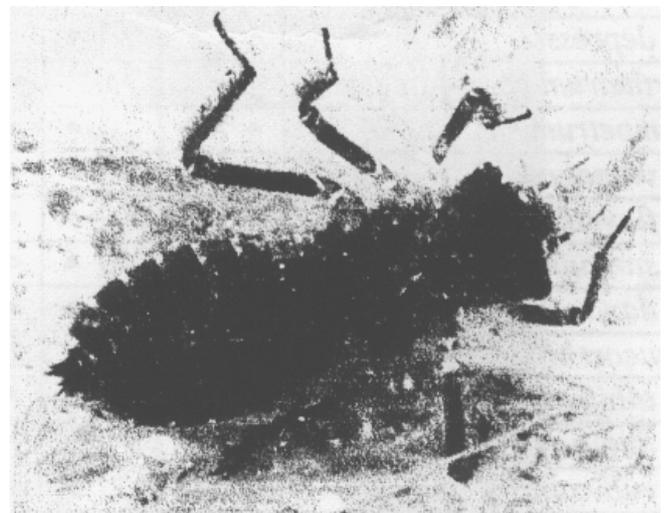
<i>Calopteryx virgo</i>	Blåvingrvannymfe
2 lok.	M&R: E N: 0
<i>Erythromma najas</i>	Røðøevannymfe
1 lok.	M&R: E N: 0
<i>Coenagrion armatum</i>	Armert blåvannymfe
4 lok.	M&R: V N: V (R)*
<i>Coenagrion johanssoni</i>	Nordisk blåvannymfe
11 lok.	M&R: V+ N: R (0)*

<i>Aeshna subarctica</i>	Torvmoseøyestikker
14lok.	M&R: V N: R (0)*
<i>Cordulegaster boltoni</i>	Kongeøyestikker
15lok.	M&R: V N: R (V+)*
<i>Sympetrum striolatum</i>	Røðbrun høstlibelle
1 lok.	M&R: K N: 0
<i>Sympetrum nigrescens</i>	Vestli- høstlibelle
73lok.	M&R: 0 (+A?) N: 0
<i>Sympetrum flaveolum</i>	Gulvinget høstlibelle
2lok.	M&R: I N: R (V+)*
<i>Lem orrhinia rubicunda</i>	Østlig torvlibelle
1 lok.	M&R: I N: 0

* I forslag til endringer i den norske rødlisten (Olsvik & Løfall 1997). De andre artene som finnes i fylket ansees som ikke truet (se listen på neste side).

Referanser

- IUCN 1983. The WCN invertebrate red data book. International I Union for Conservation of nature and Natural Resources, Cambridge Gland. 632 s.
- Olsvik 11. & Løfall, B.P. Forslag til endringer i den norske Odonata - rødlisten. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 3 (1): Størkersen, O. 1992. Truete arter i Norge. DN-rapport 1992 6: 1-89).

Larve av *Somatochlora alpestris* (fra Finnmark 1992).
Foto Ove Bergersen. BioFoto.

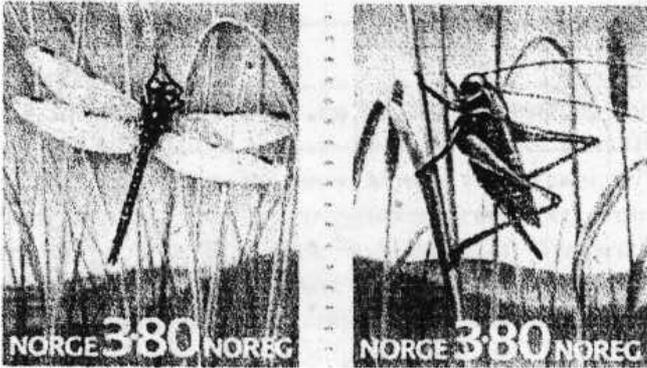
CAVI=Calopteryx virgo, LESP=Lestes sponsa, PYNYPyrhosoma nymphula, ERNA=Erythromma najas, COHA=Coenagrion hastulatum, COAR=C. armatum, COJO, C. johanssoni, COPM=C. pulchellum, ENCY=Enallagma cyathigerum, ISEL=Ischnura elegans, AECA=Aeshna caerulea, AEJU=Ae. juncea, AESU=Ae. subarctica, AEGR=Ae. grandis, COBO=Cordulegaster boltoni, COAE= Cordulia aenea, SOME=Somatochlora metallica, SOAL=S. alpestris, SOAR= s. arctica, LIQU=Libellula quadrimaculata, SYST=Sympetrum striolatum, SYNI=S. nigrescens, SYFL=S. flaveolum, SYDA=s. dana, LEDU=Leucorrhinia dubia, LERU=L. rubicunda, n lok.=antall undersøkte lokaliteter, n arter=antall påviste arter, * =eldre litteratur-funn.

Kommune	Reg.	CAVI	LESP	PYNYP	ERNA	COHA	COAR	COJO	COPM	ENCY	ISEL	AECA	AEJU	AESU	AEGR	COBO	COAE	SOME	SOAL	SOAR	LIQU	SYST	SYNI	SYFL	SYDA	LEDU	LERU	N lok.	N arter	
Aukra	MRY																											4	9	
Aure	MRY																												84	19
Averøy	MRY																												5	14
Eide	MRY																												4	4
Frei	MRY																												11	16
Frøna	MRY										(*)																		16	11
Giske	MRY																												3	9
Gjemnes	MRY																												11	15
Halsa	MRY																												5	14
Haram	MRY																												8	6
Hareid	MRY																												13	13
Herøy	MRY																												9	8
Kristiansund	MRY																												3	9
Midsund	MRY																												2	5
Molde	MRY																					*							5	10
Neset	MRI																												16	14
Norddal	MRI																												12	6
Rauma	MRI																												18	13
Rindal	MRI																												65	19
Sande	MRY																												3	7
Sandøy	MRY																												7	6
Skodje	MRY																												18	17
Smøa	MRY																												27	10
Stordal	MRI																												2	6
Stranda	MRI																												14	7
Sula	MRY																												6	13
Sunndal	MRI																												19	9
Surnadal	MRI																												22	16
Sykkylven	MRY																												8	13
Tingvoll	MRY																												15	17
Tustna	MRY																												22	16
Ulstein	MRY																												10	12
Vanylven	MRY																												7	10
Vestnes	MRY																												7	11
Volda	MRY																												15	12
Ørskog	MRY					*																							13	15
Ørsta	MRY																												11	12
Ålesund	MRY																												17	16
Antall lok. pr. art		2	39	179	1	130	4	11	45	174	40	151	329	14	134	15	27	69	55	97	176	1	73	2	133	200	1	542	26	
IUCN-kat.		E	O	O	E	O	V	V+	O	=	O	O	O	V	O	V	O	O	O	O	O	K	O(A?)	I	O	O	I			

Småstykker

Nye norske insekt-frimerker

Den 2.januar 1998 ga det norske postverket ut nye bruksfrimerker hvor insekter er motivet. Frimerkene kommer i hefter med åtte frimerker sammen, fire med blågrønn øyenstikker *Aeshna cyanea* på og fire med en gresshoppe (Orthoptera). Artenes navn er ikke angitt hverken på frimerkene eller i omslagsheftet. Kunstnerens navn er Arild Yttri. Frimerkene har numrene NK 13241325, FH 101.

H.O.

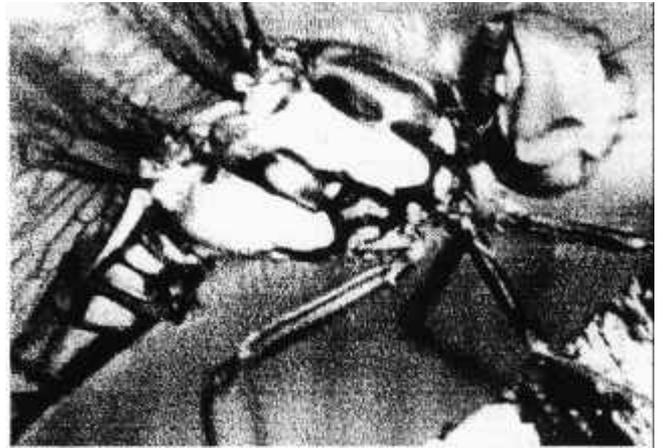
Trollslände-dikt av Oskar Kullingsjö:

*Bländande blinkningar i flygande dans
som om solen själv hade vingar
några skälvande sekunder i strålande
glans
där solen i vingarna klingar*

*likt en pensel i en konstnärs hand
målar sländan gudomliga bilder i mitt
öga
och likt solen går ned bak himlens rand
flyger sländan mot nya himlar höga*

Oskar Kullingsjö

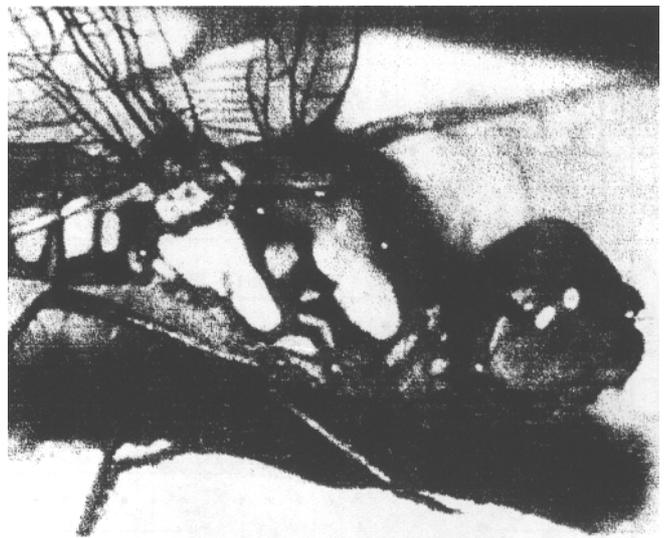
Sympetrum "nigrescens"

Ovenfor: En innfanget, nyklekt hann fra Aust-Agder, Norge primo aug.1989, hvor thorax-tegningene antyder *Sympetrum "nigrescens"* (foto H.Olsvik)

Hva er *Sympetrum "nigrescens"*? En egen art, egen underart kjøligere områder? eller en form som opptrer i nordboere og De lærde er uenige, men for Norges del er det fristende å skille mellom de sjeldne, men typiske lyse *S. striolatum* og de vanlige og mørkt tegnede *S. "nigrescens"*. For skjellene er minst rundt Oslofjorden, hvor *S. "nigrescens"* gjennomsnittlig er langt lysere enn f.eks. på Vestlandskysten, som disse bildene kanskje viser. H.O.

Nedenfor: En innfanget, voksen hunn fra \føre & Romsdal, aug, I 1990. med tegninger helt i samsvar med Lucas' (1912) og

Gardner's (19.55) beskrivelser og figurer (foto H.Olsvik).

Adressliste 1998

Borttagen från on-lineutgåvan p.g.a personuppgiftslagen. Listan åtfins i pappersversionen.

The address list is withheld in the on-line edition due to legal matters. Can be found in the paper edition..

Books on Odonata available from Apollo Books

- Atlas de Distribution des Libellules de Suisse (Odonata).** Maibach, A. & C. Meier 1987. 22 x 15 em. 231 pages. Distribution maps to all species. (Doe. Faun. Helv. 3.) Softcover..... **DKK 240,-**
The distribution of dragonflies in Switzerland.
- Atlas of the dragonflies of Britain and Ireland.** Merrier, R. et al. 1996. 29 x 21 em. 149 pages. Distribution maps. Tables. 40 colour photos. Softcover..... **DKK 200,-**
This volume contains not only the most comprehensive and complete set of distribution maps, but also information on all the resident and more frequent immigrant dragonflies in Britain and Ireland. It takes a look at the present and changing status of dragonfly species, provides new insight into their distribution, gives descriptions to aid recognition, and summarises aspects of behaviour and details of habitat. It will be of great interest to amateur naturalists, fieldworkers, students and professional biologists.
- Australian Dragonflies.** Watson, J. A. L. et al. 1991. 27 x 20 em. 288 pages. 55 colour and 20 black and white photos. Hardback..... **DKK 480,-**
This handbook is designed to replace all the out-of-date and incomplete material available on Australian dragonflies until now.
- Die Binsenjungfern und Winterlibellen Europas.** Jödicke, R. 1997. 20 x 14 em. 277 pages. 135 figures. Treats the European species of the family Lestidae. Softcover **DKK 220,-**
- Catalogue of the Odonata of the World.** Bridges, C. A. 3rd edition. 1994. 29 x 22 em. 905 pages. 824 figures. Hardback **DKK 1150,-**
By the same author as the catalogues on butterfly families. This guarantees for a very high quality.
- Dragonflies.** Miller, P. L. 1995. 21 x 14 em. 118 pages. 4 colour plates. (Naturalists' Handbooks 7.) Softcover **DKK 140,-**
This title has been out of print, but is now available again.
- The Dragonflies of Europe.** Askew, R. R. 1988. 29 x 21 em. 294 pages. 31 colour plates. 502 text figures. 116 maps. Hardback **DKK 720,-**
This is the first book ever written on the entire European fauna of Odonata, comprising 114 species. Every species of damselfly (Zygoptera) and dragonfly (Anisoptera) is illustrated in the 210 figures on the colour plates which shows, in most cases, both sexes as well as important variants - all enlarged. The text consists of a general introduction; chapters on dragonfly biology; detailed descriptions of external characters; flight periods; habitats and distribution with, for each species, a large-scale map showing national boundaries. Line drawings highlight diagnostic features of both adults and larvae. There are keys to the adults of European suborders, families, genera and species, as well as keys to the larvae. There is also a complete check list and a comprehensive reference section including a European bibliography.
- Die Federlibellen Europas.** Martens, A. 1996. 21 x 14 em. 140 pages. Numerous figures. Softcover **DKK 180,-**
The central part of this book is a treatment of Platycnemis pennipes with extensive information about biology and life cycle. Furthermore the book has information on systematics, ecology, distribution and conservation of the other European species of Platycnemis. (Die Neue Brehm-Bücherei 626).
- Die Flussjungfern Europas.** Suhling F. & O. Müller 1996. 21 x 14 em. 237 pages. 124 figures. Softcover **DKK 210,-**
Treat the European species of the family Gomphidae (Neue Brehm Bücherie 628).
- Guidebook to Dragonflies of Taiwan.** Wang, H. Y. & J. B. Heppner. Bilingual text in Chinese and English. Hardback.
Part I: Zygoptera and Anisoptera. 131 pages. 186 figures, most of them in colour **DKK 230,-**
A fine, systematic treatment on Taiwanese dragonflies with fine illustrations.
- Illustrated Guide for Identification of the Japanese Odonata.** Ishida, S. et al. 25 x 17 em. 328 pages. 72 plates, most of them in colour. Hardback **DKK 940,-**
Text in Japanese, but with colour plates of the usual high standard as in other entomological books from Japan.
- Libellen beobachten - bestimmen.** Bellmann, H. 1987. 18 x 11 em. 274 pages. About 200 colour photos. Hardback **DKK 180,-**
After having been out of print for some years, this fine little book on dragonflies is now available again.
- Die Libellenlarven Deutschlands und Frankreichs.** Handbuch für Extiviensammler. Heidemann, H. & R. Seidenbusch. 1993. 24 x 17 em. 391 Pages. Numerous line drawings. Softcover **DKK 250,-**
This book treats the exuviae of dragonflies from the German and French language area in Europe, but excluding Corsica. One or several line drawings to each species. The systematic treatment contains morphology, ecology, distribution and how-to-find the species. A most useful book for all with an interest in Odonata.
- A List of the Odonata from Thailand.** Asahina, S. 1993. 26 x 19 em. 320 pages. Numerous illustrations. Hardback. The content of this book is 21 articles by the author and earlier published in various journals. Hardback **DKK 410,-**
- Odonata of the Levant.** Dumont, H. J. 1991. 301 pages. 511 figures. 1 colour plate. (Fauna Palestina, Insecta V.) Hardback **DKK 530,-**
- Westpalaeartic Odonata and their Larval Skins/Westpalaearktische Libellen und ihre Larvenhäute** Seidenbusch, R. (ed.). Publication 1998 or 99. In two volumes with more than 1000 pages with colour illustrations and approximately 200 pages of text. Hardbacks in slip case **DKK 1990,-**
This book will, according to the publisher, contain more than 10.000 (!) colour illustrations of more than 190 species and subspecies and their exuviae. The text includes a systematic list, keys and distribution maps, plus many illustrations of habitats. General and special morphology and ecology of the genera are also added to complete this work. The layout of pictures and text is not arranged in the usual systematic order, but with both imagines and exuviae of similar species shown together. In some cases also species from outside the Westpalaeartic are included. The text is bi-lingual English/German.

Prices are in Danish Kroner (DKK) and subject to change without prior notice. The prices do not include postage. Customers in Denmark shall add v. a. t. (moms 25%) to the prices. Ask for a free copy of our 66-pages catalogue with entomological books including many other on aquatic insects.

Apollo Books, Kirkeby Sand 19, DK-5771 Stenstrup, Denmark
Phone + 45 62 26 37 37 Fax + 45 62 26 37 80